

BRANDVÄSENDET

I GÖTEBORG

AV

ERIK NICANDER

SARTRYCK UR »GÖTEBORG»
(GÖTEBORGS JUBILEUMSPUBLIKATIONER 1923)

GÖTEBORG 1923
H. LANDERS BOKTRYCKERI AKTIEBOLAG

Eldsläckningsväsendet i äldre tider. Frivilliga brandkåren

DET torde icke ligga någon överdrift i det påståendet, att få samhällen i vårt land under gångna tider varit så svårt hemsökta av förödande eldsvådor som Göteborg. Mångårig och bitter erfarenhet ligger även till grund för eldsläckningsbestyrets utveckling från de första primitiva skyddsanordningarna till stadens nuvarande moderna brandväsende.

Inom snävt tillskurna gränser, instängt inom vallgravar och bastioner, reste sig det ursprungliga Göteborg. Husen kommo därför att ligga tätt sammangyttrade utmed smala gator och gränder. Så gott som alla byggnader voro uppförda av trä, och några brandmurar skiljde dem ej åt. När därför eldsvåda utbröt, var det nästan ogörligt att hejda densamma, utan ödelades vanligtvis hela kvarter eller stadsdelar.

Den första av dessa stora brandkatastrofer inträffade natten efter nyårsdagen 1669. Elden härjade hela det område, som numera begränsas av Norra och Östra Hamngatorna, Nygatorna och Drottningtorget. Ett fyrtiotal fastigheter, varibland stadens förnämsta köpmanshus, voro snart lagda i aska. Men än mer hotande tedde sig situationen, när elden, gynnad av vinden, vältrade sig ned mot Gamle port. Här hade man nämligen ett betydligt upplag av krut förvarat i tornet under blott och bart ett tegeltak. Större delen av staden hade kanhända varit prissgiven åt lågorna, om elden nu ej kunnat hejdas. Det var också endast genom de största ansträngningar samt med verklig livsfara, man i sista stund lyckades hämma lågornas framfart, innan de nått tornet.

Några månader senare uppblossade på nytt en eldsvåda av betydligt större dimensioner än den förra. Den 10 maj kl. 4 på eftermiddagen in-

träffade denna olycka, och innan kl. 6 morgonen därpå är mer än halva staden ödelagd. I brev till konungen av den 12 i samma månad giva »Burg-Greffue, Præsidenter och Råd» härom bland annat tillkänna, »huruledes een gräseligh och häfftig wådheld ähr här i stadhen nu andre gången dheth åhret, dhen sidstledne 10 Maij upkommen, huilken haffuer 241 huus, föruthan Tyska kyrkan, rådhuset och tullhuset i stor hast lagdt i aska och satt många Eders Kongl. Maijtz underdånigste undersåter uthi störste jämmer och elendighet. Samme eldh war så häfftig och aff storek storm undersatt, att han genom ingen menniskligh macht och hielp kunne affwäries, uthan synes wara ett syndastraff aff Gudh Alzmächtigh uttgånget, huarigenom dhenne stadhen och dhes inwånare nu icke annat synes förestå åhn een oundwijekligh undergång».

Härnäst en större brand drar fram över samhället är den 15 april 1721, alltså jämt ett sekel efter stadens grundläggning. Nu är det området mellan Östra, Södra och Västra Hamngatorna som hemsökes. Domkyrkan och gymnasiet läggas i aska samt dessutom mer än 200 andra byggnader.

Under 25 år blir man här efter skonad från någon mer betydande våldeld, men natten mellan den 13 och 14 januari 1746 gjorde den röde hanen ånyo ett härnadståg. Det är »nordstaden» som åter igen får en påhälsning. För andra gången blir Tyska kyrkan skövlad. Kommendantshuset, nederlagshuset, stadens barnhus samt högvakten jämte 196 privathus dela samma öde. Den avbrända stadsdelen byggdes dock snart nog åter upp, men man hade knappast hunnit hämta sig från den sista branden, förrän en dylik ännu en gång bryter lös inom samma område. Detta inträffade 12 år senare, och därvid härjades nästan hela stadsdelen omkring Tyska kyrkan av elden. Endast några få hus blevo räddade, bl. a. kyrkan och rådhuset.

Den mest ödesdigra tid, vår stad dock haft att uppleva beträffande våldsamma eldsolyckor, var vid sekelskiftet mellan 17- och 1800-talen. År 1792 den 2 mars avbrändes inom 15 timmar stadsdelen mellan Brunnsparken, Östra Hamngatan och Vallgraven. Icke mindre än 110 byggnader uppgå i rök, och 600 familjer bliva husvilla. Året därpå ödelägger elden nästan alla hus på Kvarnberget, varvid 1,424 människor bliva utan tak över huvudet, och tio månader senare rasar ännu en eldsvåda i nordstaden, avbrännande 84 fastigheter.

Härefter uppstår några års andrum, men så drager elden på nytt över

Göteborg med en våldsamhet, som överträffade vad man förut upplevat. Detta inträffade den 20 dec. 1802, och denna gång är det området mellan Östra, Södra och Västra Hamngatorna samt Vallgraven som jämnas med marken. I två dygn flamar detta jättebål. Det är stadens affärscentrum som brinner, och bland andra förnämliga byggnader, vilka nu måste skatta åt förgängelsen, märkes även Domkyrkan och frimurarlogen.

Två år efter denna förfärliga olycka bryter elden lös i ett hus vid hörnet av Kungs- och Magasinsgatorna. Med otrolig fart spred den sig i de kringbyggda magasinerna, som på denna tid upptogo nämnda område. Ned mot Västra Hamngatan böljade eldhavet, men lågorna kastade sig även över till andra sidan av Magasinsgatan. Här fingo de en riklig näring i rucklena på Stora Otterhällan, och inom åtta timmar är denna stadsdel en enda rykande ruinhög, och 8,000 människor av stadens fattigbefolkning stå husvillan.

Den sista av forna tiders jättebränder inträffade år 1813, varvid 96 hus i det kvarter, som begränsas av Sillgatan. Östra- och Norra Hamngatorna, samt nuvarande Nils Ericsonsgatan lades i aska.

Nog är väl att anteckna stora eldsvådor även efter denna tid, men några egentliga katastrofer har det dock aldrig blivit. Förnämsta orsaken härtill ligger uti införandet av ett lämpligare byggnadssätt samt inrättandet av ett bättre ordnat brandväsende. Man får dock ej anse, att brandskyddet fordom helt negligerades, tvärt om nedlades nog både en hel del omtanke och arbete härpå. Felet låg endast däri, att vad som gjordes var så föga praktiskt och effektivt.

Redan aderton år efter det Göteborg fick sina stadsprivilegier hava vi vår första brandordning stadfäst (1639).

Enligt denna indelades staden i fyra fjärdingar, och skulle inom var och en av dessa finnas en brandmästare jämte under honom lydande assistenter och rotmästare. I avsikt att förebygga eldsvådor stadgas bland annat, att ingen hädanefter får bestryka sitt hus med beck eller tjära. De gamla torvtaken utdömas. Att hava kol- eller flameld inom byggnad, varest skorsten ej finnes, blir förbjudet. I och för sotning anställdes första gången en skorstensfejare; och så snart tornet i »Stora kyrkan» (nuvarande Domkyrkan) bleve färdigt, skulle förordnas en tornvaktare, vilken bl. a. hade att

ringa i stora klockan när eldsvåda yppade sig. Vid dylika tillfällen skulle ovannämnda brandmästare med sina assistenter och rotmästare komma tillstädes, medförande läderämbar, brandhakar, stegar och yxor jämte andra brandsläckningsredskap, och ålåg det stadskaptenen att anordna vakt vid portar, vallar, bommar o. s. v., »at huarken dhen som hafuer orsaken waret dher till at elden är löös kommen, eller tiufuar och andre skalkar kunne sig af wägen sticka, uthan dher the sådane bofuar anträffa, skole the them fast taga och föra med sig till dhen Præsident som hafuer at beskaffa med justitiewäsendet».

Den första brandordningen blev småningom utökad och omskriven. Helt nya dylika utarbetades även, och tillkommo dessutom tid efter annan genom magistratens försorg diverse föreskrifter angående brandskyddet, vilka stå helt utom brandordningen.

De eldsläckningsredskap, man ursprungligen hade till sitt förfogande, voro av synnerligen primitiv beskaffenhet. Dels skulle staden själv hålla sig med viss attiralj, och dels ålåg det varje husägare att vara försedd med dylik (en stege, en brandhake å 12 alnar, en yxa, två läderämbar och en vattentunna för varje fastighet). Av publika medel inköptes brandmateriel första gången år 1639, och bestod denna av 5 st. brandstegar samt några laderspänner. Enligt brandordningen föreskrevs emellertid, att »staden uthi synnerhet skall hafua sine serdeles brandtinstrumenter effter lag, och dhess förutan uthlofuar Magistraten at wilia förskrifua een eller två stoore wattusprutor som nu i fremmende land bruklige äre uthi stoore eldz-nöder». Förmodligen dröjde det ej heller så länge, innan sprutor blevo inköpta från utlandet. Men snart nog börja även inhemska fabrikanter att vilja göra sig gällande på marknaden. Detta inträffar redan år 1670, då Johan Bläckmakare för magistraten uppvisade modellen till en spruta, vilken av honom själv förfärdigats. En fullständig spruta i överensstämmelse med denna modell och avsedd att skötas av två man eller flera, om så tarvades, betingade ett pris av 200 rdr. Enligt protokollet »befaltes fördenskull wijdare att der tillhörige förslag hoos H. Præs. Leijonerantz opwijsa, så wil rätten med honom accordera».

Helt naturligt är, att man fordom hyste stor farhåga för våldeld, och ådömdes därför envar, som på ett eller annat sätt kunde hava givit anledning till uppkomsten av dylik, till rätt så strängt straff. Inträffade sot-

eld, bötfälldes endera skorstensfejaren eller fastighetsägaren, men vid verkligt eldsvådettillbud tillkommo dessutom ytterligare straffåtgärder. Så hände exempelvis i juli 1670, att en mindre eldsvåda uppstod hos en av stadens borgare. Olyckan förorsakades genom en tjänsteflickas oförsiktighet. Sysselsatt med att tappa upp brännvin, råkade hon nämligen släppa ett runstycke på golvet, och under försöken att leta rätt på pengarna, kom hon med sitt ljus för nära en bunt lin, varvid linet antändes. Trots det elden snart nog dämpades utan att hava åstadkommit någon vidare skada, dömdes likväl husfadern dels till 60 markers böter, dels till mistning av sitt brännvinsbränneri, och enär huset var så gammalt, att därav yttermera eldsvåda stode till att befara, resolverades också, att detsamma inom åtta dagar skulle vara nedrivet.

Allt emellanåt, när det kunde befaras, att vid tillfällen då ljus mer än vanligt brändes, en olycka härav skulle kunna inträffa, utfärdades särskilda bestämmelser, huru man borde förhålla sig för att härvid minska eller förebygga faran av en vådeld. I magistratens registratur av den 25 febr. 1698 återfinnes sålunda en publikation »om eldens vårdande den 3 nästföljande mars, då Kungl. smörjelseakten här i staden skulle celebreras». Det gjordes nämligen stora förberedelser för att på ett värdigt sätt hugfästa minnet av Karl XII:s tronbestigning. Bl. a. anordnades fyrverkeri och illumination i staden. Enligt ovan nämnda publikation blev därför bland annat påbjudet: att ljusen i fönstren ej få tändas förrän kl. 8, vid vilken tid man förmodar att fyrverkeriet skall vara avbränt. Varje husvärd skall förordna någon »stadig» person, som städse ansar och tillser ljusen. I alla portar skola tunnor fyllda med vatten utplaceras, och dessutom erhåller brandvakten sina särskilda instruktioner och förmaningar. Till sist uppmanas alla och envar om aktsamhet med ljus och eld samt att sig så förhålla, det man må förvärva »ett nådigt omdöme af Hans Kongl. Maj:st och sedan hafwa at frögda sig, at allting wehl och lyckeligen afluppit».

Ett viktigt led i den förebyggande verksamheten mot eldfara var i äldre tid såväl som nu iordninghållandet av eldstäder och rökgångar. Redan år 1624 blir också på magistratens befallning en muraremästare anmodad att visitera samtliga skorstenar i staden, och som redan förut nämnts, anställes år 1639 den första skorstensfejaren. Då det emellertid visade sig svårt att inom landet alltid kunna anskaffa en yrkesmässigt utbildad så-

dan, införskrevs 1666 en mästare från Tyskland. Lönen skulle utgöra 100 riksdaler per år, men man hade dessutom beräknat ett ytterligare tillskott härtill genom särskild avgift för varje verkställd sotning. Detta sista slog emellertid alldeles fel, ty borgarne brydde sig ej om att låta sota sina skorstenar, och än mindre voro de hågade att utbetala något arvode till sotaren. Under de närmaste åren uppkommo därför en del stridigheter mellan magistraten, som sökte gynna skorstensfejaren, samt borgerskapet, och till sist slutade det hela med att sotaremästaren rymde fältet. Snart nog visade sig dock faran av den uteblivna sotningen alltmer kännbar, varför brandmästarna i en skrivelse till rådet av den 24 april 1678 göra framställning om att en god skorstensfejare måtte anskaffas från utlandet.

Först genom 1748 års brandordning blir sotningsbestyret fullt ordnat. Bestämda sotningsterminer för varje särskilt objekt fastställas, och skulle någon av varjehanda förebärande vägra sotning, anmäles detta hos politieborgmästaren. En viss lön anslås till skorstensfejaren utav det s. k. borgerskapets sammanskott, men skall han dessutom av de förmögnare åtnjuta ett särskilt arvode enligt härför uppgjord taxa.

Under årens lopp har sotaretaxan naturligtvis många gånger undergått korrigeringar i överensstämmelse med tidens krav, och daterar sig den nu gällande taxan från år 1911. Ersättningsskyldigheten efter var och en husägares förmögenhetsvillkor är sedan länge upphävd, men som en reminiscens från gångna tider finnes ännu den bestämmelsen kvar, att skorstensfejarna skola åtnjuta ersättning även av publika medel. Säreget nog har storleken av detta arvode efter nära trenne sekler ej undergått någon förändring, utan utgöres det fortfarande av 100 kronor årligen mot 100 riksdaler, till vilken summa det vid 1600-talets mitt fixerades.

Då i forna dagar Göteborg ej ägde någon poliskår, som vakade över stadens lugn och säkerhet, var detta i stället anförtrott åt *stads- och brandvakterna*. Stadsvakten utgjordes av indelta soldater ur Älvsborgs regemente; brandvakten bestreds under den äldsta tiden av borgarebeväpningen. Dessa båda institutioner hade ursprungligen till sitt förfogande ett gemensamt corps de garde, men då stor olägenhet visade sig härav, lät magistraten år 1703 åt dem inreda var sitt vaktrum i det nybyggda »Publique-Huset» vid Stora torget, numera Gustav Adolfs torg.

Brandvakten hade till huvuduppgift att noga efterse, om någonstädes rök, os, gnistor eller andra tecken till eldfara kunde förspörjas, men skulle ävenledes kontrollera, att tornväktarne vid varje klockslag ropade i brandlurarne, samt dessutom avvärja slagsmål, stölder, inbrott och annat ofog. Men härför måste vakten också vara beväpnad. Ursprungligen ha vapnen utgjorts av s. k. morgonstjärnor, men som magistraten fann dessa vara något obekväma att betjäna sig av, drog man enligt den nya brandvaksordningen av den 17 dec. 1703 försorg om, att 24 st. bardisaner anskaffades för brandvakten och till borgerskapets tjänst.

Enligt ovan nämnda instruktion skulle om aftonen, när tapto slås, en officer, en underofficer och 24 menige inställa sig å vaktrummet. Varje timme utgick halva vaktstyrkan, vilken, uppdelad i två »flockar», hade att patrullera den ena i södra och den andra i norra delen av staden. Vardera gruppen kom såhunda att utgöras av 6 man förutom en särskild lyktbärare. Men dessutom utsändes varje natt från »Stadz SoldateWachten» vissa timmar särskilda väktareropare, fem till antalet, vilka skulle å bestämda platser »giöra sina rop, at derigenom låta höra sig wara muntre och icke sofwande».

I och med 1748 års brandordning befriades borgerskapet från den föga angenäma natttjänsten, vilken i stället övertogs av en särskild vaktkår. Denna ålåg att mellan kl. 10 på aftonen till dess revelj slogs på morgonen med två man patrullera inom varje kvarter. De båda väktarne skulle alltid följas åt, den ene försedd med en skramla i bältet och en brandsax i handen och den andre med en yxa och ett läderämbar samt en brinnande lykta, när det var mörkt. Brandsaxen var avsedd att användas vid gripandet och fasthållandet av tjuvar och orostiftare och skramlan att väcka samt tillkalla folk med vid eldsvåda (jfr ovan under »Polisväsendet»).

Vid varje klockslag ropade brandvakten långsamt:

»Från eld och brand, från fiendens hand,
Beware Gud wår stad och land»,

tilläggande vad klockan var slagen.

Brandvaktens numerär fastställdes till 1 vaktmästare, 1 sergeant, 4 rote-mästare, 56 gemene och 1 profoss.

För ordningens upprätthållande samt ur bevakningssynpunkt har nog varken soldat- eller brandvakten gjort någon djupare insats till samhällets

fromma. Manskapet bestod under senare tider mestadels av orkeslösa gubbar, vilka utsattes för mycken ofta ganska hänsynslös drift och smälek från allmänheten. I och med ett förbättrat polisväsende avskaffades år 1889 detta föråldrade vaktsystem, och de gamla s. k. »korvarne» och »paltarne» återbördades till sina soldattorp på landet eller pensionerades.

Enligt den första brandordningen bestämdes, att staden skulle ha viss brandmateriel, men någon särskild plats för densammas förvaring hade man då ännu icke tänkt sig. I brandmästarnes ovan omnämnda framställning hos magistraten den 24 april 1678 begärdes därför, att ett tyghus måtte inrättas för detta ändamål. Det dröjde emellertid ända till år 1690, innan man erhöll någon redskapsbod. Vid 1746 års stora eldsvåda brinner denna ned men kommer efter ett par år ånyo till stånd och inrymmes då i det nyuppförda Stadshuset vid Stora torget. Sin plats får den inom byggnadens bakgård, vettande mot Sillgatan, numera Postgatan. Ännu idag finnes den gamla boden kvar uti oförändrat skick under benämning »bärgareboden». Sedan år 1824 äro brandredskapen flyttade till en annan del av byggnaden, varest fordom arrestlokaler voro inrymda, och är det detta spruthus, under årens lopp visserligen något förändrat, som fortfarande användes till brandstation.

Sist nämnda eldsvåda år 1746 har för staden varit av en särskild betydelse, enär genom densamma tanken på ett bättre brandskydd väcktes till liv. Man börjar inse faran av det hitintills tillämpade byggnadssättet, och så blir beslutat, att den avbrända stadsdelen skall återuppföras med sten- eller korsvirkeshus.

Den gamla brandordningen anses även föråldrad. En ny ganska vidlyftig sådan utarbetas och bliver *den 22 sept. 1748* stadfäst. Staden indelades nu uti fem kvarter, och i vart och ett av dessa skulle finnas ett särskilt brandmästerskap eller sprutlag. Förutom en brandmästare hörde till varje lag: en vice brandmästare, tre strålförare, två rotmästare och två sprutlagare jämte så mycket arbetsmanskaf av slanghållare och ösare vid vattenkaren, som efter varje sprutas storlek kunde anses nödigt.

Angående spruthuset eller det s. k. »Allmänna Brandthuset» föreskrives, att detta »skall vara mitt i Staden på ett beqvämt ställe belägit, rymligen och väl inrättadt och mot eldfara väl försedt». Bland annat skola

sex sprutor där förvaras, en för vardera av stadens fem brandmästerskap samt den sjätte för brandvakten. Att i första hand användas vid eldsvåda blir en lätt jaktspruta tilldelad stadsvakten. Likaså erhåller garnisonen en del brandredskap att förvaras inom de olika vaktrummen vid Stora Bommen, Kungsporten, Drottningporten, Lilla Bommen samt högvakten vid Stora torget. All denna brandattiralj ställdes under politie-borgmästarens och någon av magistraten förordnad rådmans inseende, men skulle den direkta skötseln härav anförtrös åt en uppsyningsman jämte under honom lydande fyra »brandthus-drängar».

Men även borgerskapet ålades att utöka de till varje fastighet hörande redskapen. Så skulle de, »hvilka Gud med större förmögenhet wälsignat hafwer, såsom ock bryggare, bagare och sådane, som bruka stark eldning, förse sig med en eller flere wattu-handsprutor, men de, som än förmögnare äro, äfwen ock hålla sig brandt-segel».

I avsikt att förebygga oordning eller att de olika sprutlagen vid »Brandt-huset» eller eldstället skulle förblandas, erhöll envar, som till sprutlag var indelad, en bricka, utvisande resp. sprutas nummer, att bäras å bröstet. Men dessutom hade befälet sina särskilda igenkänningstecken. Dessa utgjordes för brandmästarne av s. k. sprutmössor enligt viss modell. Vice brandmästarne och rotmästarne hade stänger, som för de förre voro blå och gula och för de senare röda och vita uti snedlöpande ränder. Strålförarne och sprutlagarne voro iförda svarta lärfsrockar. Utanpå dessa hade de förra brandgula skärp samt de senare röda bindlar på vänstra armen.

När vid eldsvåda brandredskapen skulle uttagas, uppställde brandmästarne sina sprutlag vid »Brandt-huset» och avmarscherade sedan till eldstället enligt följande ordning. Först gick brandmästaren själv. Härefter kom förste strålföraren med en del av slanghållarne och pumparne, vilka buro brandstegarne med dessas tillbehör samt handsprutorna. Därefter följde andre strålföraren jämte nödigt antal slanghållare, pumpare och ösare, vilka drogo sprutan och vattenkaren. På vardera sidan om sprutan gick en sprutlagare. Härnäst i ordningen marscherade tredje strålföraren med den övriga delen av manskapet, bärande brandhakarne och läderämbaren. Till sist avslutades truppen av vice brandmästaren och rotmästarne, och hade dessa att tillse, det allt gick ordentligt tillväga.

När eld utbröt, ålåg det den patrullerande brandvakten att tillkännagiva detta medelst sin brandskramla. Grannarne skulle varsko varandra med höga rop. I kyrktornen klämtade tornväktarne med stora larmklockan, och skott avlossades från två kanoner utanför högvakten och två å bastionen vid Stora Bommen. Dessutom tågade garnisonens trumslagare genom gator och gränder med sina larmtrummor.

Högsta befälet vid eldsvådan utövades av landshövdingen om denne var »frisker och i staden». Närmast under honom stod politieborgmästaren, som dock borde flitigt rådföra sig med de övriga vid elden tillstädeskommande ämbetsbröderna. Men även en hel del andra befälspersoner måste infinna sig vid eldstället, såsom exempelvis överkommendanten, kommandanten, platsmajoren, stadsingenjören och stadsfiskalen. Officerare och underofficerare skulle som adjutanter och ordonnanser, en del beridna och andra till fots, anmäla sig för vederbörande befälhavare. Garnisonens trupper uppställdes och avlämnades, artilleriet på dettas tyggård, överste Rutensparres regemente på Ekelundstorget, överste Hessensteins regemente med livbataljonen i bastionen »Gustavus Magnus» samt den andra bataljonen i bastionen »Carolus Rex». Till fortifikationen hörande officerare, civilbetjante, mästare, vallsättare och extraordinarie hantverkare skulle strax infinna sig å fortifikationens tyggård. De olika skråna hade även sina bestämda samlingsplatser, varifrån man under befäl av resp. åldermän begav sig till eldstället. Vattentunnorna körde genom gatorna. Rapportryttare sprängde fram på löddriga springare. Kommandoropen ljödo. Det var ett förskräckligt oväsen, och under tiden jämnades vanligtvis det ena huset efter det andra med marken. Hade elden väl fått fast fot, så spred den sig också tämligen obehindrat, tills slumpen eller en mild försyn behagade stoppa den vid någon tvärgata.

Sedan gick glädjemusiken runt i staden och spelade i förtjusning över att elden var släckt. Men inte tyckte väl fastighetsägarne, som det brunnit för, eller de, vilka genom elden blivit husvilla, att det var så lustigt för det. Efter de våldsamma eldsvådorna vid övergången mellan 17- och 1800-talet, varvid mer än halva staden lagts i aska, beslöto därför en del initiativkraftiga män att taga saken i egna händer. Huvudpersonen i detta företag blev fabriksmästaren J. A. R o s s i n g, anställd vid grosshandlare Magnus' tobaksfabrik.

Pengar hopsamlades, materiel inköptes, och den 9 juni 1832 konstituerades *Göteborgs frivilliga brandkår*. Den nya sammanslutningen rekryterades huvudsakligast av yngre köpmän och hantverkare samt deras biträden.

Den första uppsättningen av materiel bestod av en äldre spruta (från firman B. Sjöberg, Stockholm), en spruta av ny konstruktion, förfärdigad här på platsen av några bland kårens medlemmar, 4 vattenfat på kärror,

Fig. 65. En avdelning av frivilliga brandkåren. Från mitten av 1860-talet.

en materialvagn med lätta äntringsstegar, slutligen vattenämbar, hakar, räddningssegel m. m.

Numerären utgjorde ursprungligen 63 man, fördelade på tre divisioner vartill 1834 kom en fjärde division i Majorna. En enhetlig uniform infördes, bestående av vit segelduksrock, högekullig hatt med mässingsplåt samt bälte. Efter dåtida förhållanden blev frivilliga brandkåren en verklig mönsterkår, vilken arbetade fullt självständigt vid sidan av stadens brandväsende.

Eldsläckningsväsendet efter 1862. De fasta brandkårerna

För vederbörande blev säkerligen den frivilliga brandkåren en sporre att förbättra och omorganisera stadens eget eldsläckningsverk. Den värnpliktiga brandkåren hade visat sig så gott som fullständigt oduglig. Det hälsades därför enbart med glädje, när den gamla kåren utdömdes och åren 1862—63 ersattes med en ny, *halvfast* dylik.

Denna uppdelades i en eldsläcknings- och en bärgningsavdelning.

Fig. 66. Handkraftspruta från år 1862.

Befälet utgjordes av: en överbefälhavare, en andre befälhavare och en mönsterskrivare, som tillika tjänstgjorde såsom adjutant.

Till eldsläckningsavdelningen hörde:

Underbefäl: 4 ordinarie uppsyningsmän, 8 extra uppsyningsmän och 2 maskinister.

Arbetsstyrka: 52 ordinarie brandkarlar, 8 extra brandkarlar (varav 6 för stationen i Redbergslid), 8 reservbrandkarlar och 250 man arbetsmanskap.

Till bärgningsavdelningen hörde:

Arbetsstyrka: 50 bärgare indelade i fyra rotar.

Detta är det första steget i riktning mot en av fackmän bestående brandkår. God och tidsenlig materiel anskaffades från England, som då för tiden var föregångslandet på det brandtekniska området. Bland annat inköptes 1 ångspruta samt 8 större och 7 mindre handkraftssprutor. Brandstationer hade man tre: en i Stadshuset, en i Haga (Ö. Skansgatan 22) och en å Stampen samt dessutom en sprutbod i Redbergslid.

Vid eldsvådor tillkom fortfarande högsta befälet landshövdingen samt närmast under honom polismästaren, men intill dess någon av dem kommit till eldstället, utövades det av överbefälhavaren vid brandkåren.

Den ordinarie eldsläckningspersonalen åtnjöt fast lön ur stadskassan. Den extra- samt bärgningspersonalen erhöll arvode för varje särskild in-

ställelse till övning eller eldsvåda. Å de olika stationerna hölls ständigt vakt; om dagen av 1 uppsyningsman samt 1 eller 2 brandkarlar, och nattetid ökades denna styrka till 5 å 11 brandkarlar jämte 1 maskinist för brandstationen i Stadshuset. Vakttjänsten kom ju sålunda icke att bli alltför ansträngande, men lönerna voro ej heller särdeles frikostigt tilltagna. Så erhöll exempelvis uppsyningsman och 1:e maskinist 50 kr., 2:e maskinist 33.33 kr. samt brandkarl 25 kr. per månad. De gamla brandkarlarna gingo

Fig. 67. Göteborgs och Sveriges första ångspruta. Inköpt 1862.

också i allmänna talet endast under benämningen »25-kronorskarlar».

Så hade vi då två brandkårer i staden, vilka båda tävlade om makten samt tittade snett på varandra. Utbröt eldsvåda, kappades man om att komma först till eldstället, och något ont var ju ej i detta. Men när det sedan gällde

släckningsarbetet, blev det icke allénast lågorna

man sökte släcka, utan även den inbördes oviljan, och för bådadera använde man sig av samma medel, nämligen vatten. Emellanåt gick det till och med så långt, att själva eldsvådan mera blev en bisak, och fullkomliga bataljer utkämpades antagonisterna emellan med sprutor och vattenstrålar som vapen.

Av de båda kårerna var givetvis den frivilliga mest populär, och stadens eget brandmanskap blev nog ofta ganska orättvist behandlat. Så exempelvis inträffade det en gång, att eldsvåda utbrutit, och stadens brandkår anlände först till eldstället. När den emellertid skall begagna sig av en närbelägen brandpost, är denna redan abonnerad av en herre från de frivilliga, som står på luckan, medan han inväntar de sinas ankomst. Och inte kan han på några villkor förmås att lämna sin plats, varför man nödgas knuffa undan honom. Saken blir anmäld för polismästaren, vilken upp-

kallar parterna och ger en allvarlig tillrättavisning, inte åt mannen på brandpostluckan, utan åt brandkårens överbefälhavare för vad hans folk låtit komma sig till last.

Under de goda konjunkturerna i början samt framför allt i mediet av 1800-talet hade en livlig byggnadsverksamhet uppstått, och Göteborg kunde knappast längre räknas för en småstad. Härtill bidrog även väsentligt Majornas införlivning år 1868. En viktig tilldragelse var också, när vi år 1870 fingo vår vattenledning med ty åtföljande brandposter färdig. Då allt annat gick framåt, så borde naturligtvis eldsläckningsväsendet följa med i samma takt. Och så beslöts inrättandet av en *fast brandkår* för Göteborg samt slopandet av frivilliga och halvfasta kårerna.

År 1872 den 1 juli organiserades denna yrkesbrandkår, den första i riket. Härigenom vanns för stadens eldsläckningsväsen den viktiga fördelen, att en ständigt till hands varande personalstyrka kunde med å stationerna placerade hästar och materiel utan dröjsmål rycka ut för att snarast möjligt begränsa och kväva utbruten eldsvåda.

Den ursprungliga *personalen* utgjordes av: 1 brandchef, 1 vice brandchef, 2 överbrandmästare, 4 brandmästare, 28 ordinarie brandkarlar (därav 3 tornvaktare i Karl Johans och 2 i Kristine kyrka) samt 24 extra brandkarlar.

Brandstationernas antal var till en början tre, en i Stadshuset, en i Haga samt en i Majorna, och fanns det dessutom tvenne mindre sprutbodrar, en i Redbergslid samt en i Masthuggsbergen. Materielen i de båda senare betjänades av extra brandkarlar (1 förman och 4 man å vardera platsen), men hade dessa ingen vaktskyldighet, utan var deras uppgift endast att komma tillstädes vid eldsvåda i närheten. Sprutbodarna äro nu sedan långt tillbaka slojade, men i stället har under årens lopp brandstationernas antal ökats.

Den nya brandkårens första chef blev handlanden A. G. Hallgren. Denne var redan en tränad man inom brandyrket, när han tillträdde befattningen. Först såsom chef för den frivilliga brandkåren och sedan år 1862 som överbefälhavare för den halvfasta kåren, hade han vid många tillfällen varit med i elden. Det var med kraft och energi som den gamle brandchefen grep sig an kårens organisation. Men det blev honom ej länge

förunnat att verka på sin post, ty redan efter två år borttrycktes Hallgren av döden. Han hade då emellertid medhunnit att lägga en god grund för den nya kårens utveckling. Till efterträdare på chefsplatsen utsågs löjtnanten och domänintendenten Oscar Lindhé. L. hade även varit med på den gamla kårens tid först såsom mönsterskrivare, sedan i egen-

Fig. 68. Gamla brandstationen i Majorna vid Kusttorget. Bild från slutet av 1800-talet

skap av andre befälhavare samt blev vid omorganisationen utnämnd till vice brandchef.

Brandkårens *materiel* utgjordes till en början i huvudsak av de redskap, som genom brandchefen Hallgrens försorg anskaffats för den halvfasta kårens räkning. De viktigaste eldsläckningsredskapen voro ursprungligen sprutorna. Dessas betydelse inskränktes emellertid väsentligt genom vattenledningen, vilken som förut nämnts tillkom redan två år tidigare än den fasta brandkåren.

Första gången vattenledningen toges i bruk för släckning av eldsvåda är den 21 jan. 1871, då eld utbrutit i ett s. k. tjärhus i närheten av Stig-

bergsliden. Detta försök med vatten från brandpost tyckes ha slagit väl ut, ty enligt de gamla alarmeringsrapporterna hette det alltid tillförne, att man uttryckte med den eller den sprutan, men hädanefter blir det alltmer vanligt, att man vid utryckningen endast tar med sig materialvagn eller kärra med rör (d. v. s. stånrör).

Fig. 69. Den s. k. soteldsvagnen. Anskaffad i början av 1890-talet.

Vattenledningen var i sin begynnelse ej på långt när så effektiv som nu. Man hade gjort felberäkningar beträffande rörsystemets grovlek, vilket hade till följd, att inom högt belägna stadsdelar ej alls något vatten kom fram. Sprutorna hade alltså fortfarande sitt berättigande, och icke minst när det gällde eldsvådor på rivieret. För detta ändamål fanns sedan äldre tider tvenne båtar, på vilka sprutorna kunde tagas ombord. Den ena, en roddbåt, var stationerad vid Klippan, och den andra, den s. k. *sprutprämen*, låg förtöjd vid Barlastkajen. Sedan emellertid brandchefen Lindhé företagit en studieresa i Norge, där flera städer redan hade flodångsprutor, inlämnade han år 1874 till drätselkammaren en skrivelse, vari framställ-

GÖTEBORG

ning gjordes om anskaffandet av en dylik. Kostnadsförslag bifogades även från olika firmor, bland annat från Shand Mason & Co, London, varifrån brandkåren fått sin övriga sprutmateriel. Den föreslagna flodsprutan skulle vara 43 fot lång samt kosta 1,600 pund. Drätselkammaren tog sig under tre år en funderare på saken, och till sist resulterade det hela i, att en ny

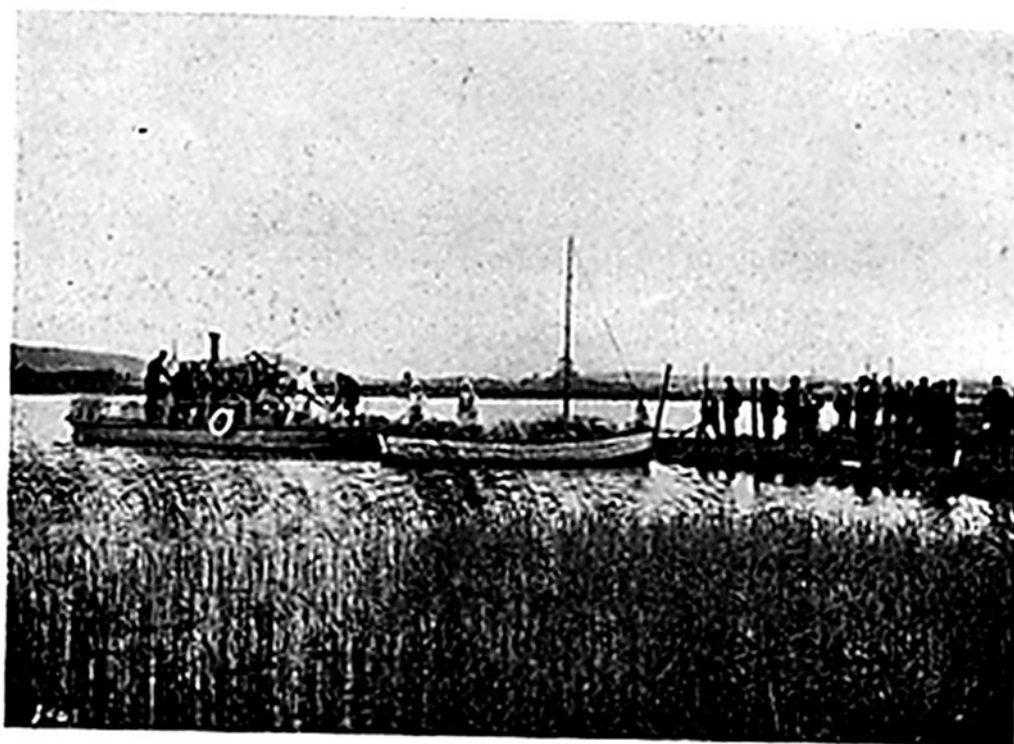

Fig. 70. Gamla flodsprutan vid eldsvådan i Tingshalls träförädlingsfabrik 11/7 1903.

ångspruta på hjul inköptes, vilken ju kunde användas både på land och till sjöss. För det senare ändamålet anskaffades även en ny båt, försedd med ångmaskin samt tvenne propellrar, en i för och en i akter. När så denna båt skulle användas, kördes ångsprutan ombord. Medelst ett rör kopplades ångpannan till båtens maskineri, och därefter puttrade man iväg ut på älven. Voro ström och vind tjänliga, kunde man nog rätt så bra taga sig fram, men i motsatt fall var det många gånger ganska besvärligt. Dessutom blev båten synnerligen rank, sedan ångsprutan placerats å den samma. Staden hade emellertid på ett billigt sätt kommit ifrån det hela, ty själva båten, vilken kostat 5,000 kr., var en present av försäkringsbola-

get Svea, och så kunde man ju nu även göra sig utav med den gamla pråmen. Denna såldes på auktionskammaren för 233 kr. och 7 öre. Efter ovan nämnda modernisering ansågs också roddbåten ute vid Klippan vara överflödig för sitt tidigare ändamål, varför den ändrades till vattenbåt och försågs med tvenne stora vattentankar. Vid behov skulle roddbåten komma efter till eldstället för att tillhandagå ångsprutan med färskt vatten.

Lätt av de viktigaste spörsmålen för den nya brandkåren blev införande av tidsenligare *alarmeringsanordningar*. Ett steg i den riktningen var redan taget under den halvfasta kårens tid, då i början av 1860-talet de olika brandstationerna samt kyrktornen sattes i förbindelse med varandra medelst elektriska ringledningar. Kort innan den nya kåren kom till stånd, hade stadens telegrafdirektör, ingenjör Schaar, utexperimenterat ett brandtelegrafsystem, vilket av drätselkammaren accepterades, och var denna brandtelegraf uppsatt och färdig att tagas i bruk, när den fasta kåren började sin verksamhet. Brandskåpen, åtta till antalet, utgjordes av små svartmålade lådor, vars mekanism sattes igång genom en vev. De fungerade dock aldrig riktigt väl, varför brandchefen redan efter ett halvt år lyckades genomdriva, att en ny brandtelegraf anskaffades. Denna levererades från Siemen & Halske i Berlin. Anläggningen, vilken ursprungligen kostade 4,000 riksdaler riksmünt, har under årens lopp utvidgats högst betydligt. Att brandskåpen i början ej voro så särdeles talrikt utplacerade, kan man bland annat förstå av en skrivelse år 1874, vari brandchefen begär att få inköpa flera dylika, enär exempelvis på hela sträckan mellan vattenreservoiren vid Gamle Port och Galgkrogarne endast fanns ett brandskåp, nämligen där Danska vägen träffar landsvägen, d. v. s. vid nuvarande Korsvägen. Telegrafanläggningen var av ypperlig beskaffenhet och har använts ända in i senare tider, då man börjat övergå till den svenska firman L. M. Ericssons telegrafsystem. Överallt i de äldre stadsdelarne ha vi emellertid ännu kvar de tyska brandskåpen.

En förbättring inträdde också efter ett par år beträffande förbindelsen de olika stationerna emellan genom införande av elektriska telegrafapparater, s. k. visareapparater. Så småningom blevo även sådana installerade i Kristine och Karl Johans kyrktorn. Medelst dessa kunde alarm delgivas från den ena stationen till den andra samt från tornväktarne. I händelse av fel på linjerna ersattes telegrafen med ridande bud. Sedan telefonens

tillkomst hava emellertid både visareapparaterna och de ridande buden kommit ur bruk.

Givetvis har efter brandtelegrafens införande okynnesalarmeringarne i hög grad ökats. När det tillförne emellanåt hände, att brandkåren i fåvitsko blev utkallad, var det vanligtvis de gamla tornväktarne, som buro skulden härför. Under de långa timmarne i tornet hade gubbarne naturligtvis sina hallucinationer. I helt oskyldiga ting sågo de många gånger en verklig eldfara, och så började den stora klockan att ljuda, och brandkåren ryckte ut i ogjort väder. Än var det något mystiskt sken på himmelen, än gnistor eller rök man sett, men i synnerhet sedan ångbåtarne börjat bliva mer allmänna utmed kajerna, var det ljus å dessa eller rökpelare från skorstenarne som lurat tornväktarne. Att sådana falska alarmeringar rätt ofta förekommo, kan man förstå därav, att den 30 april 1885 en order utgavs, vari tornväktaren i Kristine kyrka förbjöds att klämta, innan brandchefen blivit underrättad samt hunnit förvissa sig om eldsvådans beskaffenhet. Tornväktareinstitutionen ansågs också efter en del år överflödig. Beslut fattades därför om dess avskaffande, och natten mellan den 30 och 31 okt. 1898 var den sista som tornvaktens mer eller mindre vaksamma öga beskyddande spejade ut över staden.

Under brandkårens första år förekommo ej några egentliga *övingar* för manskapet, detta huvudsakligen beroende därpå, att lämpliga anstalter härför ej voro vidtagna. Inseende nödvändigheten av effektivt bedrivna exercisövningar drog slutligen brandchefen Lindhé försorg om, att kåren för detta ändamål fick en exercisapparat. Denna tillkom år 1875 och uppfördes på folkskolans gård i Östra Haga, varifrån den dock sedermera flyttades till den nya huvudbrandstationen. Under förut nämnda år utarbetades även en ny instruktion för brandkåren. Vid denna tid hava vi dessutom att anteckna ett annat framsteg, nämligen de första *mekaniska stegarnes* tillkomst. Dessa inköptes från firman Magirus i Ulm och hava sedan använts ända till kårens automobilisering blev genomförd.

Det var också under Lindhés regim som beslut fattades om uppförandet av en *huvudbrandstation*. Första gången denna angelägenhet dryftades var år 1885. Från begynnelsen var meningen den, att de båda stationerna i Stadshuset och Haga skulle indragas samt ersättas av en centralstation

BRANDVÄSENDET. NYA BRANDSTATIONER. NYA FLODÅNGSPRUTAN

med läge mitt i staden eller ungefär där Sprängkullsgatan går fram. Angående platsen för den nya stationen voro många förslag uppe. Till sist enades man dock om att förlägga byggnaden till Nordhemsgatan, varest staden på den tiden ägde stora markområden. År 1889 påbörjades arbetet härmed, och på våren 1891 tog brandkåren densamma i besittning, varvid

Fig. 71. Huvudbrandstationen vid Nordhemsgatan år 1920.

vaktstationen i Haga indrogs. Brandchefen Lindhé fick emellertid aldrig vara med om denna stora tilldragelse, ty han hade redan året innan på grund av hög ålder avgått ur tjänsten.

Brandyrket var för de båda första cheferna mera en bisysselsättning vid sidan av den privata verksamheten. Allteftersom staden tillväxte och brandkårens verksamhet i samma proportion ökades, måste emellertid chefsbefattningen komma att helt kräva sin man. När därför nu en ny brandchef skulle tillsättas, beslöts att göra befattningen till en yrkesmässig sådan, och skulle innehavaren av densamma ej äga rätt att ägna sig åt något annat yrke vid sidan av sin brandchefstjänst.

GÖTEBORG

Göteborgs brandkårs förste yrkeschef blev kaptenen vid Göta artilleriregemente E. Tegnér.

Denne sökte redan från början att bringa kåren upp på ett högre plan än tillförne. Framstående organisatör samt utrustad med en sällspord arbetsförmåga, lyckades han på ett utomordentligt sätt fullfölja denna försats. Tidsenlig materiel anskaffades, och många av de gamla brandfor-

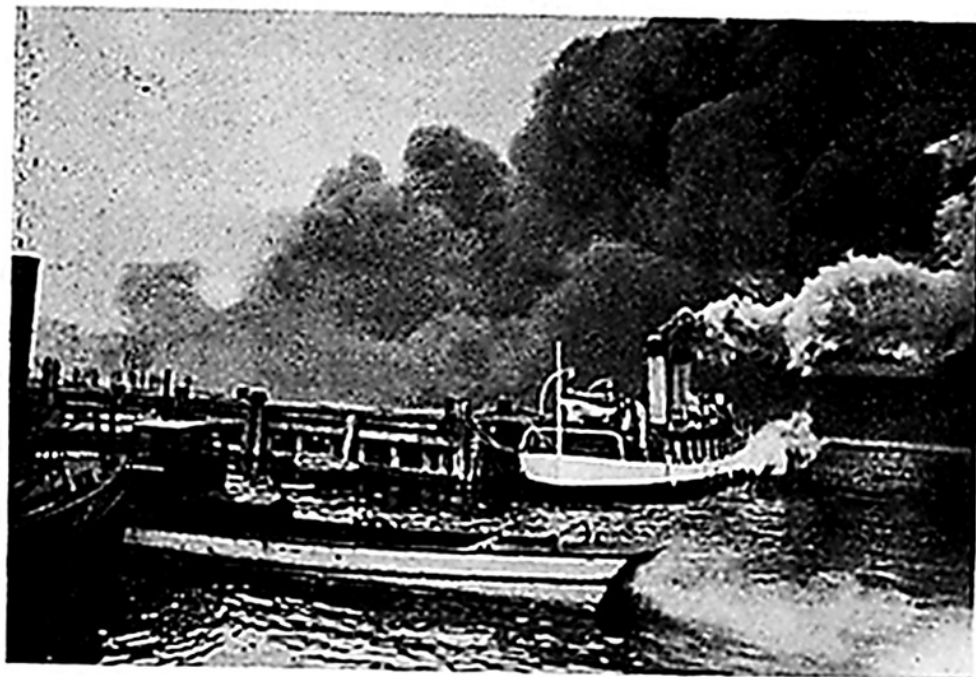

Fig. 72. Nya flodsprutan i verksamhet.

nen ombyggdes. I stället för den förut omtalade flodbåten fick Göteborg år 1908 en modern *flodångspruta*, vars motstykke knappast torde finnas inom hela Skandinavien, och vilken framför allt varit till ovärderlig nytta vid alla de stora eldsvådor, som under de senare åren hemsökt områdena kring hamnen. Två nya *brandstationer* tillkommo, en i Olskroken år 1905 samt följande år en i Lundby efter denna stadsdels införlivning.

När kapten Tegnér år 1910 avgick, sedan han i 20 år innehaft sin befattning, efterträddes han på chefsposten av löjtnanten vid Västgöta regemente G. Ekstedt, vilken redan under en tid av 9½ år varit anställd som vice brandchef.

Vi hava nu kommit till det skede i utvecklingen, då *automobilerna* göra sitt segertåg genom världen. I början ställde man sig visserligen ganska skeptisk gent emot motorerna för brandkårsbruk. Men allteftersom utvecklingen gick framåt och motorerna nådde mera tillförlitlighet, blev det uppenbart, att dessa hade en stor mission att fylla inom eldsläckningstekniken.

Brandchefen Ekstedt nedlade också mycken energi på automobiliseringsfrågans lösning, och år 1914 hade man kommit så långt, att kåren då erhöi sitt första motordragna fordon, en 3-tons bil med 60 hästkrafters kapacitet samt avbröstbar stege. Försöket med den nya bilen slog väl ut, och så ha vi efter hand fått det ena motorfordonet anskaffat efter det andra. Sedan 1919 är automobiliseringen fullt genomförd, och äger Göteborgs brandkår numera en vagupark av 16 motorfordon, ekonomivagnar inberäknade. Dessutom ombesörjes av kåren stadens *ambulansväsende* med 5 stycken, hälsovårdsnämnden tillhöriga ambulansbilar.

Eldsläckningstekniken står för visso på ett helt annat plan nu, än vad den gjorde när brandkåren för femtio år sedan omorganiserades, och med de redskap av allehanda slag, som numera finnas, kan manskapet arbeta på ett betydligt effektivare sätt än tillförne. De stora brandkatastrofernas tid, då hela kvarter eller stadsdelar blevo ödelagda, är väl också praktiskt taget förbi.

Härtill bidrager i viss mån den förebyggande verksamheten, vilken under senare tider alltmer blivit tillgodosedd. Vad som fordom gjordes för eldsvådas förebyggande, var huvudsakligen överlämnat åt de årliga *brandsynerna*, och dessa hava naturligtvis haft sin stora betydelse. För att kasta en återblick på brandsynernas historia, vill jag blott anföra följande.

På 16- och 1700-talen inskränkte sig brandsynerna huvudsakligen till att efterse, det varje husägare höll sig med föreskrivet antal stegar, vattenämbar, svabbar, handsprutor o. s. v. 1805 års brandordning innehåller en massa bestämmelser angående brandsynen. Denna skulle i vart och ett av stadens kvarter förrättas i närvaro av en rådman jämte stadsfiskalen såsom kärande samt av de där boende brand- och vice brandmästare, en muraremästare och en sotaremästare; och ålåg det dem att göra besiktningarna med flit och stränghet. Var exempelvis ett hus bofälligt,

»skulle de, som brandsynerne förrätta, taket därå straxt låta avrifva, och målet hos Magistraten genast angifva».

Brandsynen var nog också till en början rätt så fruktad, men snart fann man på medel att blidka de stränga herrarne i deras tjänsteutövning. När dessa väntades, dukades det till kalas i husen eller trädgårdarne, då varken mat eller dryck saknades, i synnerhet icke det senare. Och när synemännen så gått från den ena gården till den andra under riklig traktering, så-gos nog till sist alla brister och skavanker i en annan dager än den verkliga. Att detta trakteringssystem varit rätt utbrett, förstår man därav,

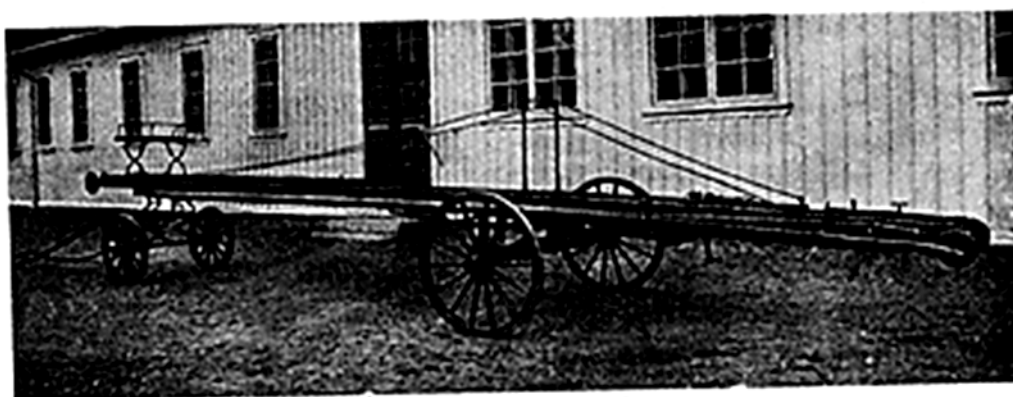

Fig. 73. Brandkårens första mekaniska steg.

att då någon i forna dagar i överförfriskat tillstånd kom raglande gatan fram, kallades detta av folkhumorn för att vara ute och »gå brandsyn».

Vad ovan relaterats tillhör emellertid en länge sedan svunnen tid, och att våra dagars brandsyner, fastän kanske även dessa något föråldrade, tillgå på annat sätt, behöver väl knappast nämnas.

När vid årsskiftet 1921—22 Örgryte kommun ingick som en del av Göteborg, utökades brandkårens personal samt tillkom ytterligare en station, nämligen i Krokslätt. För närvarande finnes alltså i staden icke mindre än 6 brandstationer, och utgöres kårens ordinarie stat av 126 man, befäl och underbefäl inräknat, samt dessutom 36 extra brandkarlar. De sist-nämnda göra tjänst var tredje natt på bistationerna samt hava därjämte skyldighet att vid större eldsvådor inställa sig, sedan de blivit alarmerade. Institutionen är ett arv från gångna tider, då det framför allt ansågs nödvändigt, att man om natten sökte skydda sig mot eldfara.

Under det halvsekel, som tilländalupit sedan Göteborgs fasta brandväsende organiserades, har kåren haft mången hård dust att utstå mot elden. Ett närmare ingående på de olika eldsvådorna torde dock i detta sammanhang vara ett alltför vidlyftigt ämne, och inskränker jag mig därför till endast ett helt kort omnämnande av de mera betydliga.

Den första stora eldsolycka, som hemsökte staden efter brandkårens nyorganisation, inträffade den 5 okt. 1872. Elden hade utbrutit i den s. k. Fyrkanten vid Stigbergstorget, och som alarmering sent blivit verkställd, hade den redan hunnit få en betydlig omfattning, när brandkåren anlände. Icke mindre än 6 hus blevo vid detta tillfälle lågornas rov.

Vid eldsvådan den 14 febr. 1895 i Gullbergsbro såpfabrik höll en hel del av brandkårens folk på att förfrysa. Det rädde nämligen en fruktansvärd kyla jämte blåst. Brandkarlarna sågo vid hemkomsten mest ut som stora isklumpar, och man måste använda knivar för att skära av dem kläderna.

I januari år 1900 härjades Lorensbergs cirkusbyggnad av elden. Hela manegen jämte större delen av restaurantavdelningen förstördes, varemot stallar och klädloger blevo räddade. Som en egendomlighet må nämnas, att hela brandkåren vid detta tillfälle uttryckte med slädar, vilket hädanefter aldrig inträffat. Samma år i augusti månad avbrändes ett stort område å Hultmans holme. Två månader senare lades Lerjeholms valskvarn i aska, och året därpå omkommo flera människor under en eldsvåda vid Trollhätttegatan.

Rosenlunds fabriker härjades av en våldsam eldsvåda den 6 mars 1902. Något mer än en månad härefter, eller närmare angivet den 13 april, anlades om natten flera mordbränder inom staden, bland annat i åkeristallarne på Stampen, varvid ett 70-tal hästar blevo innebrända.

År 1905 hemsöktes Rosenlunds fabriker ånyo av en förödande brand, och i färskt minne lever ännu kvar eldsvådorna i Parelius' snickerifabrik 1909 samt å Järnvägsområdet åren 1910 och 1915.

Den sista eldsolyckan av mer omfattande dimensioner inträffade 1921 den 3 juni. Det var då som upplagen och magasinerna vid Första Långgatan och Nordhemsgatan skövlades av elden, och spåren härav synas ännu i dag.

Våldsammast av alla torde dock hava varit branden i Bäck & Warburgs snickerifabrik den 15 febr. 1911. Vid detta tillfälle användes icke

GÖTEBORG

mindre än 6,000 meter slang, fördelade på 34 ledningar, och först efter ca 22 timmars arbete lyckades man bliva herre över elden samt rädda mer än hälften av det hotade området undan lågorna.

Fig. 74. Brandkårens 28-meters motorstege. Inköpt 1921.

Eldsläckningsverkets <i>utgiftsstat</i> för år 1921 belöpte sig till	Kr. 892,194:41
för år 1922 till	» 766,206:35
och voro motsvarande siffror för år 1900.....	» 109,714:77
samt för år 1914	» 231,121:20

Brandkårens materiel, inventarier, telegraf m. m. voro vid utgången av år 1922 bokförda till ett värde av	» 621,067:—
---	-------------

Befälet vid kåren antages av drätselkammaren med sex månaders ömsesidig uppsägningsrätt. Underbefälet tillsättes av poliskammaren på brandchefens förslag med tre månaders ömsesidig uppsägningsrätt. Manskapet antages av brandchefen med kontrakt på ett år med en månads ömsesidig uppsägning. Är brandkarl lämplig för yrket, förnyas kontraktet

BRANDVÄSENDET. BRANDKÅRENS REKRYTERING. STATISTIK

tvenne gånger, vardera på ett år i sänder. Vid tredje årets slut skrives, om brandkarl fortfarande anses lämplig, nytt kontrakt på oinskränkt tid med två månaders ömsesidig uppsägningsrätt.

För erhållande av full pension inom manskapsgraden fordras en levnadsålder av 50 år samt en tjänstetid av 25 år.

Medeltjänstetiden var den 31 dec. 1922 för manskapet 12 år.

Medelåldern * * * * * * * * 35 år 10 månader.

Brandkåren har under år 1922 varit alarmerad 221 gånger.

Alarmeringarnes antal åren 1872, 1882, 1892, 1902 och 1912 voro resp. 42, 83, 97, 143 och 180.

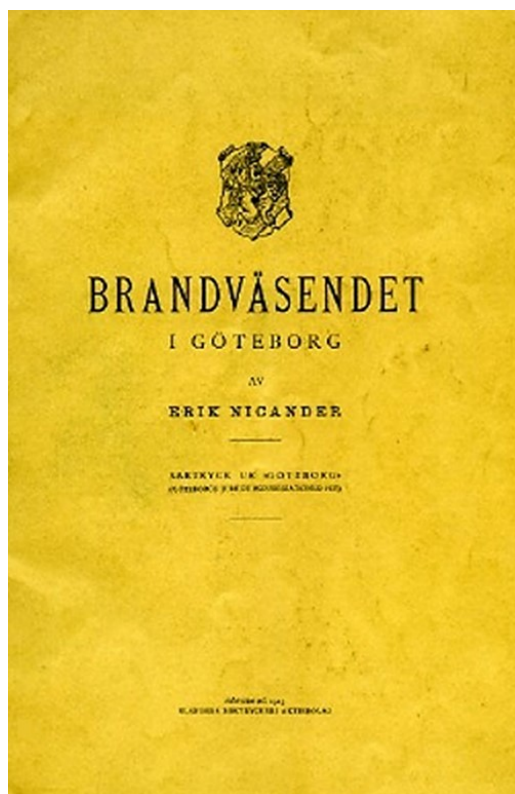
Ambulansvagnarne hava under år 1922 rekvirerats 3,053 gånger.

Stadens sjuktransportväsende har sedan år 1901 handhafts av brandkåren, och verkställdes under det första året 312 transporter.

Den offervillighet och framsynthet, de styrande inom vårt samhälle städse visat, när det gällt brandskyddet, har ej blivit utan frukt. I många avseenden har Göteborgs brandväsende också intagit en föregångsställning här i landet, och vad slagfärdighet samt tekniska resurser beträffar, torde kåren för närvarande kunna fullt jämföras med Europas förnämsta brandkårer.

Erik Nicander

Kort information

”Brandväsendet ” av Erik Nicander är ett särtryck och ingick bland alla de skrifter, utgivna vid Göteborgs Stads trehundraårsjubileum.

*Göteborg.
En översikt vid trehundraårsjubileet 1923*

(<http://runeberg.org/gbg1923/>)

Obs! Foton, vilka ingick på sidorna, finns nedan.

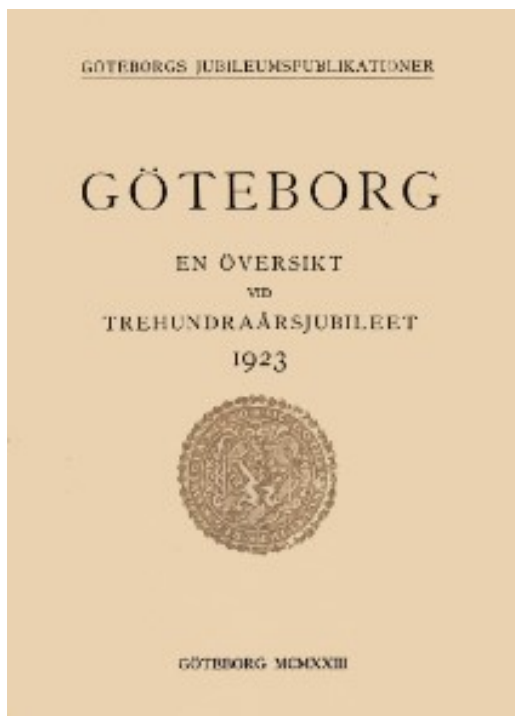

Fig. 65. En avdelning av frivilliga brandkåren. Från mitten av 1860-talet.

Fig. 66. Handkraftspruta från år 1862

Fig. 67. Göteborgs och Sveriges första ångspruta. Inköpt 1862

Fig. 68. Gamla brandstationen i Majorna vid Kusttorget. Bild från slutet av 1800-talet

Fig. 69. Den s. k. soteldsvagnen Anskaffad i början av 1890-talet

Fig. 70. Gamla flodsprutan vid eldsvådan i Tingstads träförädlingsfabrik 15 / 7 1903.

Fig. 71. Huvudbrandstationen vid Nordhemsgatan år 1920.

Fig. 72. Nya flodsprutan i verksamhet.

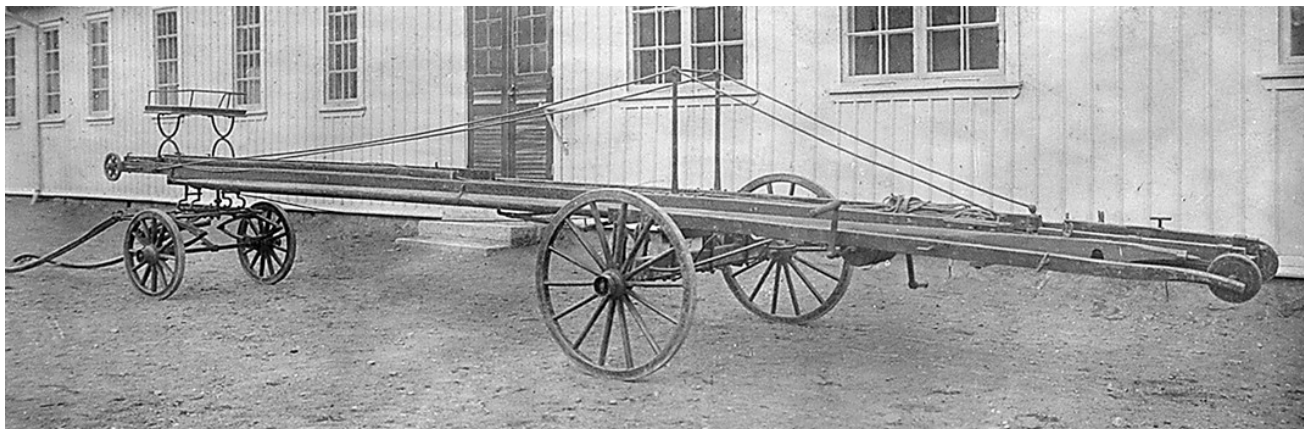

Fig. 73. Brandkårens första mekaniska stege.

Fig. 74. Brandkårens 28-meters motorstege. Inköpt 1921.